

Betänkande om transplantation från djur till människa

Kliniska försök bör tillåtas endast i begränsad omfattning

Kliniska försök med transplantationer från djur till människa kan tillåtas endast i begränsad omfattning och efter en noggrann prövning. För detta behövs ett nytt regelverk med krav på särskilda försiktighetsåtgärder.

Det anser Xenotransplantationskommittén i sitt betänkande Från en art till en annan, som förra veckan överlämnades till socialministern.

Uppdraget var att studera en rad olika aspekter när det gäller att överföra organ, celler och vävnad från djur till människor. Det omfattar såväl medicinska som etiska, rättsliga och djurskyddsmässiga aspekter.

Särskilda regler behövs

Kommittén, med riksdagsledamoten och överläkaren Bertil Persson som ordförande, föreslår mot bakgrund av bristande kunskaper om riskerna med xenotransplantationer särskilda åtgärder baserade på vad man kallar en försiktighetsprincip.

Som en följd av det bedömer kommittén att dagens regelsystem är klart otillräckligt. Det behöver kompletteras med ett särskilt regelverk för xenotransplantationer – regler som föreslås börja gälla den 1 januari 2001.

Enligt dessa ska alla ansökningar om kliniska försök prövas särskilt i såväl en nyinrättad nämnd (Xenotransplantationsnämnden) som i forskningsetiska kommittéer och djurförsöksetiska nämnder.

Ett annat förslag är att det ska finnas ett särskilt xenoregister och en särskild xenobiobank. Dessa behövs för att det ska vara möjligt att tidigt upptäcka och göra något åt incidenter som kan tyda på att smitta överförts till en människa.

Inga försök förrän riksdag och regering tagit ställning

Kommittén anser att det inte bör genomföras några kliniska försök förrän riksdag och regering har tagit ställning till förslagen.

I betänkandet betonas att det krävs en utvärdering och ett nytt ställningstagande från statsmakterna sida innan

FOTO: ANDY WHITE

Ska organ och celler från grisar kunna ersätta mänsklig vävnad vid transplantationer?

man eventuellt går över till att använda xenotransplantation som behandlingsmetod.

Xenotransplantationer ses som en av möjligheterna att minska bristen på organ och annat material från människor för transplantation. Den bristen är idag ett stort problem och kommittén anser därför att ytterligare åtgärder, t ex förbättrade rutiner och informationskampanjer behövs för att öka antalet donatorer. Men att den vägen täcka hela behovet är inte möjligt.

I betänkandet övervägs också andra alternativ som skulle kunna minska organbristen, bland annat preventiv medicin och att tillvarata organ från personer som dött till följd av hjärtstillestånd. Men de alternativen kan inte heller avhjälpa bristen.

Endogena retrovirus största orosmomentet

De medicinska problemen vid xenotransplantationer är överföring av smitta samt immunologiska och fysiologiska hinder.

Kommittén understryker att risken med smittöverföring måste betraktas som ett fullt tänkbart scenario. Den bedömer dock att riskerna är möjliga att hantera i begränsade och noga kontrollerade studier och med uppfödning av mikrobiologiskt definierade djur och noggranna test av ursprungsdjuren.

Det främsta orosmomentet är endogena retrovirus hos grisar. Det är just gris som kommittén utgår ifrån som det vanligaste ursprungsdjuret. Man säger helt nej till apor som ursprungsdjur. Det

sker av såväl etiska och djurskyddsmässiga skäl som med hänsyn till smittrisen.

De medicinska problemen som är knutna till immunreaktionen kommer enligt kommittén att kunna bemästras inom en inte alltför avlägsen framtid.

I enkäter har kommittén undersökt vad människor tycker om xenotransplantationer. I stort sett är inställningen positiv till fortsatt forskning.

Och om resultatet och risken för smittspridning skulle vara desamma som vid transplantation från människa så finns det inget massivt motstånd till att ta emot levande biologiskt material från djur.

Från annan forskning vet man emellertid att människors reaktioner på att ta emot transplantat från djur varierar. Detta måste vägas in när man bestämmer vilket psykologiskt stöd patienter och anhöriga kan behöva, poängterar kommittén.

Grisar ska få bete sig som grisar

Kommittén har också tagit hänsyn till djurens välfärd. För att kliniska försök ska få göras krävs att det i varje enskilt fall säkerställs att djuren får leva ett gott djurliv. Det innebär bland annat att kraven i djurskyddslagen ska tillgodoses.

Djur som används som ursprungsdjur för xenotransplantation kommer att omfattas av det särskilda regelverket som gäller för försöksdjur.

En genmodifiering av ursprungsdjuren är t ex acceptabel bara under förutsättning att den inte medför förändringar i djurens beteende, det vill säga grisar ska få vara grisar, eller till förändringar som leder till obehag, smärta eller sjukdom.

Tom Ahlgren

Fotnot: Mycket mer att läsa om xenotransplantationer finns i Läkartidningen nr 47/98. Där finns reportage och medicinska kommentarer.